

Winterhart

Lulu Taylor bij Boekerij:

*Winterkinderen*

*De sneeuwengel*

*Wintergeheimen*

*Winterhart*

Lulu Taylor

*Winterhart*

In het diepst van de winter komen  
de duisterste herinneringen boven



ISBN 978-90-225-8862-8  
ISBN 978-94-023-1402-1 (e-book)  
NUR 330

Oorspronkelijke titel: *Her frozen heart*  
Vertaling: Jolanda ter Lindert  
Omslagontwerp: DPS Design en Prepress Studio / Blacksheep Design UK  
Omslagbeeld: Depositphotos  
Zetwerk: CeevanWee, Amsterdam

© 2017 Lulu Taylor

© 2019 Nederlandse vertaling Meulenhoff Boekerij bv, Amsterdam

Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor Mickey  
διδάσκαλος καί φίλος  
Veel liefs en bedankt!



# Proloog

Juni 1940

Toen Tommy terugliep over de akkers zag ze Bertie Potter, die op de fiets haar kant op kwam. Het was een prachtige middag geweest en de kleuren van de vroege zomer waren bijna te mooi. Ze was onder de indruk van de korenbloemblauwe hemel met het goudkleurige lichtschijnsel, van de frisgroene kleuren van de bossen en velden, en van het blauw, wit en levendige magenta van de bloeiende kruiden in de weilanden. De vogels waren de hele dag al druk in de weer geweest, blij met de eerste warmte en het ontluikende groen; ze schoten door de hagen en zaten luidruchtig te zingen in de bomen. Een roodborstje was nerveus met haar mee gefladderd toen ze samen met de honden naar de cottages liep en weer terug. Daar was Spotty naar haar toe gekomen.

*Nee, niet Spotty, maar meneer Spottiswoode, ik mag niet vergeten hem zo te noemen!*

Ze hadden samen gekeken of de woonomstandigheden geschikt waren voor de meisjes die deze zomer zouden komen om de oogst binnen te brengen. Greaves, de pachtboer, was met hen meegelopen, mopperend dat er vrouwen op de boerderij kwamen werken, ook al wist hij heus nog wel dat dit ook tijdens de vorige oorlog was gebeurd.

‘Moderne meisjes zijn niet zoals die anderen,’ had hij verklaard. Hij was grijs door de ouderdom en tientallen jaren buiten werken. ‘Die weten niet wat hard werken is en denken alleen maar aan dansen, kapsels en lippenstift.’

‘Zullen we ze maar gewoon een kans geven, Greaves?’ had Tommy luchtig gezegd. ‘Misschien zijn ze lang niet zo erg als je denkt. We proberen allemaal ons steentje bij te dragen nu alles in het buitenland zo slecht gaat.’

Dat had Greaves de mond gesnoerd. Iedereen trok naar elkaar toe de laatste tijd, sinds de ramp bij Duinkerken. *Ramp is het goede woord niet, het was een wonder.* Het nieuws was toch heel erg en de mensen maakten zich zorgen over de toekomst. Als het zo doorging maakten ze geen enkele kans.

*We moeten volhouden, meer kunnen we niet doen.*

Tommy had gedacht aan Alec, ver weg in Frankrijk. Hij was niet samen met de anderen geëvacueerd en was daar nog steeds, aan het vechten, of onderweg, dat wist niemand. Even zag ze hem in gedachten op het Franse platteland, met de vijand vlakbij, maar ze verdrong dat beeld snel. Tegenwoordig probeerde ze zo weinig mogelijk aan hem te denken. Dat hielp.

*Het hier en nu is belangrijk. De kinderen. De familie. Het huis. Ik kan helpen door voor hen te zorgen.*

Spotty – *oeps, meneer Spottiswoode, bedoel ik* – had gezegd dat wanneer de cottages werden opgeknapt de oorlogsvrijwilligsters, dankzij de betere woonomstandigheden, minder loon hoefden te krijgen, en Greaves had dat een uitstekend idee gevonden. Tommy had echter gezegd dat ze het daar niet mee eens was, dat de vrouwen hun geld én een goede woonplek zouden krijgen. Daarna had ze de mannen alleen gelaten. Nu vervloekten ze haar natuurlijk en vroegen ze zich af waarom ze naar haar moesten luisteren in plaats van naar haar broer, maar dat kon haar niets schelen. *Ze doen maar.*

Terwijl ze snel terugliep door de velden, genoot ze van de zoete lucht en van de stilte van de middag. Er was bijna niets te horen, alleen de vogels die tjilpten en kwetterden. Ruisende vleugels schoten langs haar heen, en haar roodborstje keek naar haar vanuit de haag voordat hij weer wegvloog. De zon brandde en er verscheen wat zweet op haar voorhoofd. Haar trui was onaangenaam



warm, dus trok ze hem uit. Ze hing hem over haar schouders, zodat de zon haar huid door haar dunne katoenen blouse heen verwarmde. Het lange gras wuifde tegen haar blote benen onder de zoom van haar rok.

*Ik voel me... Ik heb bijna weer het gevoel dat ik leef.*

Maar natuurlijk zou dat nooit meer het geval zijn, niet zoals vroeger. Hoe zou dat ook kunnen, als kilometers verderop afschuwelijke veldslagen plaatsvonden, mannen stierven en het leven en de huizen van gewone mensen werden vernietigd? Er rolde een grote donkere wolk naar hen toe; hij verslond alles dat op zijn pad kwam en bracht dood en chaos.

Toen ze de heuveltop had bereikt kon ze onder zich het huis zien staan, oud en mooi. Dat beeld troostte haar. Dit was haar thuis, een constante schuilplaats, een veilige plek, en dat zou het zeker ook blijven, net zoals het al eeuwen was. Ze zag beweging in de tuin en even kon ze de kinderen zien, twee kleine stipjes in een felrode trui en met blote benen, voordat ze achter het huis verdwenen. Waar gingen ze naartoe? Naar het weiland? Het bos in? Wat heerlijk om zo zorgeloos te zijn.

Toen zag ze hem, Bertie Potter die met zijn pet naar achteren geschoven over de laan naar het huis fietste.

Tommy hapte naar adem, stond stil en werd ijskoud. Ze bleef even staan kijken naar het figuurtje dat steeds dichterbij het oude herenhuis kwam. Ze liep weer door, door het lange gras, sneller nu, zich onbewust van het roodborstje. Haar hart bonsde en haar gezicht was bleek, maar ze bleef doorlopen. Ze riep de honden toen ze talmde, zag dat Bertie het huis bereikte, zijn fiets op het gazon voor het huis liet vallen en naar de keukendeur aan de zijkant rende. Ze kon hem nu niet meer zien, maar in gedachten zag ze dat hij op de oude deur roffelde, hem opentrok en vanuit de bijkeuken iets naar de keuken schreeuwde. Dan zou Ada eraan komen en haar handen aan haar schort afvegen om de kleine envelop van hem aan te nemen.

Tommy wist wat dat was en voor wie het was. Ze had al weken

op dit moment gewacht, al was ze zich daar niet bewust van geweest.

*Hij is dood. Ze gaan me vertellen dat hij dood is.*

Ze leek uren nodig te hebben om de laan te bereiken, ook al was dat in werkelijkheid maar een minuut of tien. In die tijd was Bertie alweer vertrokken. Ada had de anderen geroepen. Tommy liep de keuken in, met de honden op haar hielen, en zag dat ze op haar wachtten. Haar moeder was er, met een ernstige blik, en achter haar was Gerry, met een bleek gezicht, grote ogen en bang, op haar lip bijtend. Ada stond bij het aanrecht, zuchtend en mompelend en doelloos van alles en nog wat verplaatsend, terwijl Thornton tegen de deur van de provisiekast leunde alsof hij hoopte dat hij daardoor kon verdwijnen.

‘Misschien is het allemaal in orde,’ zei Tommy op vlakke toon, maar ze wist al wat de envelop die haar moeder haar aanreikte zou bevatten. Toen ze hem omdraaide zag ze het kruis dat erop was gestempeld en dat het ergste nieuws van alles betekende.

*Geen krijgsgevangene. Niet gewond.*

Ze bleef er heel lang naar kijken, met bonzend hart, terwijl honderden beelden van Alec door haar hoofd schoten. De laatste keer dat ze hem had gezien: toen ze in het station ‘tot ziens’ riep, terwijl Alec uit het treinraampje leunde en de kleine Antonia met een wit zakdoekje naar hem zwaaide. Tommy had Harry opgetild zodat Alec nog één keer naar de baby kon kijken. Alec, in zijn mooie dunne jas en pet en met zijn knapzak nog steeds over zijn schouder, had teruggezwaaid met een ondoorgroendelijke blik in zijn donkere ogen, een sigaret aan zijn lippen bungelend, tot hij zich terugtrok in de coupé en verdween.

Opeens keek ze op en ze gaf de envelop weer aan haar moeder.

‘Maak je hem niet open?’ vroeg Gerry met een angstig stemmetje.

‘Maak jij hem maar open. Ik weet al wat erin staat.’ Ze draaide zich om naar de openstaande deur van de bijkeuken, een rechthoek van zonlicht achter de donkere keuken. ‘Ik ga de kinderen

zoeken. Ik moet het hun als eerste vertellen.'

'O Tommy!' Gerry's stem brak in een snik. 'Wat is dit erg!'

'We vinden het heel erg, Thomasina,' zei haar moeder met een trillende stem. 'Je zult wel heel verdrietig zijn.'

'Ja,' zei Tommy op dezelfde vlakke toon. Op elk ander moment zou ze ontroerd zijn geweest door het medeleven van haar moeder, maar nu niet. 'Dank je. Maar ik moet weg.' Ze liep naar buiten, de warme middag in.

*Alec is dood.*

Haar leven zou nooit meer hetzelfde zijn.



# 1

## Het heden

‘Kom op, Max,’ zei Caitlyn smekend en ze viel bijna omver toen haar zoon haar stevig omhelsde. Ze zag hiertegen op. Elke keer hoopte ze dat het anders zou zijn, maar dat was het nooit, echt nooit. ‘Kom mee, lieverd. Laten we naar binnen gaan.’

Ze stonden op het grind van de oprijlaan voor de hoofdingang van de school. Caitlyn had hoop gekregen toen het haar was gelukt om Max met al zijn spullen uit de auto en naar de deur te krijgen, maar verder kwam ze niet. Zodra hij de geopende deur zag was hij bang geworden, had zijn hockeystick en rugzak laten vallen en haar vastgepakt. Nu hield hij haar stevig vast, met zijn armen om haar heen geslagen en heftig en onophoudelijk snikkend. Met zijn laatste restje adem stamelde hij: ‘Niet weggaan, mama, niet weggaan, je m-m-mag me niet alleen laten!’

Andere ouders liepen langs hen heen, terwijl ze hun eigen zoon-  
tje voor zich uit duwden en meelevend naar haar keken of beleefd de huilende Max en Caitlyns pogingen zich uit zijn greep te bevrijden negeerden. Geen van de andere jongens reageerde zelfs maar een beetje op dezelfde manier als Max nu ze weer naar school moesten.

Max' heftige verdriet was bijna meer dan ze kon verdragen. Ze vond het vreselijk om hem hier achter te laten, vooral doordat ze niet eens had gewild dat hij naar deze school ging. Patrick had haar er echter van overtuigd dat dit het beste was voor Max. Hij

was weg geweest van het hele kostschoolidee en alles wat dat volgens hem inhield: cricket, slaapzalen, eetzaal, nachtelijke orgies, fuiven en levenslange vriendschappen.

‘Dat is wat ik wil voor Maxie,’ had hij gedeclareerd gezegd, maar Caitlyn vermoedde dat hij dat eigenlijk voor zichzelf had gewild.

De enige concessie die hij na haar aandringen had gedaan was dat Max pas zou gaan als hij tien was. Patrick had liever gezien dat hij ernaartoe ging als hij zeven was, maar daar moest Caitlyn niet aan denken toen Max nog steeds haar hand vasthield, sprongetjes maakte als ze naar school liepen, nog steeds de behoefte had om zijn teddybeer te knuffelen en om zich tegen haar aan te vlijen als ze hem voor het slapengaan een verhaaltje voorlas. Zelfs toen Max tien was geworden leek hij nog te jong om bij haar weg te gaan.

‘Kom alsjeblieft mee, Maxie!’ Ze had zelf tranen in haar ogen terwijl ze probeerde zich los te maken uit zijn greep.

Maar hij hield haar stevig vast, alsof hij dacht dat hij, wanneer hij het maar lang genoeg volhield, haar wel zover kreeg dat ze het opgaf en hem mee naar huis nam.

‘We moeten naar binnen!’ zei ze, zelf bijna huilend. Hij duwde haar zo ongeveer omver door zijn stevige omhelzing, zodat ze wankelde. ‘Het spijt me, Max, ik vind het ook vreselijk, maar je moet hier blijven.’

‘Kijk eens aan, kan ik u helpen?’ Dit was Max’ mentor, een jongeman met een baard, een bril en een vriendelijke glimlach. Iemand had hem kennelijk naar beneden gestuurd. ‘Hi, Max! Leuk je te zien, knul.’

Max negeerde hem en huilde nog steeds tranen met tuiten.

‘Het spijt me, meneer Reynolds.’ Caitlyn verhief haar stem om boven Max’ gehuil uit te komen. Ze was bang dat de man zich beledigd zou voelen door Max’ openlijke afwijzing. ‘Hij vindt het nog steeds moeilijk, weet u.’

‘Natuurlijk weet ik dat.’ Meneer Reynolds keek haar glimlachend aan. ‘Hij is niet de eerste, wees maar niet bang. Zodra hij

boven is voelt hij zich beter, eerlijk waar. Kom mee, jongen.' Hij gaf een klopje op Max' arm.

*Hij bedoelt het zo goed. Hij is een aardige man.*

Meneer Reynolds was een van de redenen dat ze Max hier kon achterlaten. Hij was jong, meevoelend en altijd positief. Hij leek goedgehumeurd en tolerant, en als Max al enthousiast was over school kwam dat vooral doordat hij een zeer hoge pet op had van meneer Reynolds. De man was altijd in voor een potje voetbal na het avondeten, hield hen allemaal goed in de gaten en had oog voor het kleinste signaal dat er problemen waren.

Maar dat alles maakte geen enkel verschil voor Max' wanhoop bij het afscheid nemen.

Meneer Reynolds legde zijn handen op Max' schokkende schouders en trok hem weg van Caitlyn. Nu zijn moeder zijn armen losmaakte en meneer Reynolds van achteren aan hem trok liet Max zijn greep verslappen. Hij moest het wel opgeven. Hij had geprotesteerd, maar hij wist wat er moest gebeuren.

'Ik kom gauw terug, lieverd, dat weet je. Zodra het kan, zullen papa en ik je opzoeken. Hier zijn zijn tassen, meneer Reynolds.' Ze wees naar al Max' spullen die op het grind lagen: een sporttas, koffer, lunchdoos, schooltas, een stapel buitenkleding en een blazer.

'Dank u, we regelen het wel.' Hij keek haar grijnzend aan en knikte naar de auto. 'Volgens mij kunt u nu het kan maar beter weggaan.'

Caitlyn keek nog een keer ongelukkig naar Max, die de strijd zo te zien had opgegeven en tegen meneer Reynolds aan leunde. Zijn gesnik werd al minder. 'Dag, lieverd. Tot gauw, dat beloof ik.'

*Ze was op de terugweg naar Londen. Is het dit waard? vroeg ze zich af op de terugweg naar Londen. Dit duurt nog bijna drie jaar. Hij kan toch niet elke keer wanneer ik wegga zo overstuur zijn? Hij zal zich er een keer bij moeten neerleggen. Misschien wordt het dit zomerkwartaal gemakkelijker, als de dagen langer zijn en ze 's avonds spelletjes doen.*

Maar ze vroeg zich voor de zoveelste keer af of ze op haar strepen moest gaan staan en Patrick duidelijk moest maken dat het genoeg was en dat ze Max uit Spring Hall moesten weghalen.

Maar dat zou niet gebeuren. Wanneer had ze Patrick ooit zover gekregen iets te doen wat hij niet wilde?

Vanavond zou hij terugkomen en ze zag ernaar uit hem te zien. Haar leven leek zijn snelheid te verliezen als Patrick er niet was. Ze had weleens het gevoel dat ze met Patrick als chauffeur een opwindende rit maakte, terwijl zij zich stevig moest vasthouden als hij de bochten te snel nam of roekeloos keerde. Het was meestal spannend, maar Patrick bepaalde wat er gebeurde.

*Was dat vanaf het begin al zo? Of is het langzaam maar zeker zo geworden? Dat kan ik me echt niet herinneren. Maar dat maakt ook niet uit, denk ik.*

Toen ze eindelijk thuis was vroeg ze zich af of ze te veel over zich heen liet lopen. Moest ze vaker protesteren, op haar strepen staan?

*Maar Patrick weet altijd wat hij wil. Terwijl ik volgens mij nooit weet wat ik echt wil.*

Patrick was er heel goed in om haar zijn mening op te dringen. In eerste instantie had ze vaak een eigen mening, maar Patrick slaagde er dan binnen de kortste keren in om haar de zaak totaal anders te laten zien en dan begon haar mening te wankelen, werd nietig en verdween.

Caitlyn zat met een kop koffie aan de keukentafel op haar tablet de zondagkranten door te nemen, terwijl de verborgen geluidsinstallatie zacht nocturnes van Chopin liet horen. Ze had een mailtje gekregen van meneer Reynolds die zei dat Max rustig en tevreden was, tv keek met de andere jongens en dat er geen reden was zich zorgen te maken. Gerustgesteld ontspande Caitlyn zich. Hier was ze het gelukkigst. Ze wenste dat Patrick nu beneden op de bank lag te lezen, op zijn geheel eigen manier languit liggend met het boek als een schild voor zijn gezicht omhoog houdend, en Max net als vanochtend op de grond met zijn Lego zat te spelen, terwijl



zij alleen maar een bad hoefde te nemen en naar bed hoefde te gaan. Maar Patrick zou over ongeveer een uur thuiskomen en ze zou het avondeten klaarmaken, een van zijn favoriete welkomstgerechten. De porchetta misschien, of zalm met sojasaus; de ingrediënten voor beide gerechten lagen in de koelkast. Haar maakte het niet uit, ze zou van beide gerechten niets eten. Ze zouden een fles openmaken, over zijn reis praten en elkaar van alles vertellen. Daarna zou hij zijn tas uitpakken, ongetwijfeld met een flesje dure parfum voor haar uit de dutyfreewinkel op het vliegveld waar hij vanmiddag had rondgelopen.

Ze dacht aan de vorige keer, toen hij een fles Fracas voor haar had meegenomen. ‘Wat heerlijk, dank je wel!’ had ze gezegd, waarna ze in de lach was geschoten.

‘Wat is er?’ had Patrick meteen gevraagd.

‘Niets. Alleen... Dit is Sara’s lievelingsparfum. Zij draagt dit altijd. Wist je dat niet?’

Met een kwade blik had hij gezegd: ‘Is dat zo? Dan moet je hem maar niet openmaken en hem aan haar geven, als een cadeautje van jou. Dan koop ik iets anders voor je.’

Haar blik viel op iets kleurigs op de lichthouten vloer bij het raam, en ze zag dat een bakje Lego-blokjes niet was opgeruimd toen Max ophield met spelen. Ze stond op en liep er vlug naartoe om het doosje te zoeken dat ergens onder was gegleden. En net toen ze het wilde oprapen werd de stilte opeens verstoord door de harde bel van de telefoon.

Caitlyn struikelde van schrik en stapte met haar hele gewicht op een paar kleine stukjes Lego, die door haar dunne sokken heen in de zool van haar voet sneden. ‘Au! Verdorie, dat doet zeer!’ Ze liep naar het bijzettafeltje waar de telefoon op stond die nog steeds knipperend en rinkelend haar aandacht opeiste. Ze nam op. ‘Hallo, Patrick?’

‘Gaat het wel? Je klinkt alsof je hard hebt gelopen.’

‘Ik ben oké, hoor, ik stond alleen op een paar Legoblokjes. Waar ben je?’

‘In een taxi op de M4. Het is niet erg druk voor dit tijdstip.’

‘Hoe was je vlucht?’

‘Prima, geen bijzonderheden. Maar ik heb zin weer thuis te zijn.’ Patrick zuchtte. ‘Het is een lang weekend geweest.’

‘Max vond het erg dat hij je misliep.’

‘Weet ik. Stomme timing.’

‘Hoe laat ben je thuis, denk je?’

‘Dat duurt nog minstens een uur. Ik hou je op de hoogte.’

‘Dan begin ik nu aan het eten. Wil je porchetta of zalm?’

‘Eh... geen idee, beslis jij maar.’

‘Prima.’ Ze was een beetje ontmoedigd doordat geen van beide opties hem aanspraken terwijl zij de moeite had genomen dit allemaal in huis te halen. ‘Tot straks, lieveling.’

‘Wacht, Caitlyn?’

‘Ja?’

‘Hoe gaat het met Sara? Heb je iets van haar gehoord?’

‘Sara?’ Ze knipperde verbaasd met haar ogen. In gedachten zag ze Sara: lang roodbruin haar, grijze ogen die dankzij eyeliner een amandelvorm hadden. ‘Grappig, ik dacht net aan haar. Het gaat prima, voor zover ik weet.’ Ze zweeg even en vroeg toen: ‘Hoezo?’

‘Caitlyn, ik moet je iets vertellen. Over Sara.’

Opeens werd ze ongerust. ‘Wat? Wat is er met haar?’

Stilte.

Nu hij haar aandacht had, leek hij niet te weten wat hij daarmee moest. Ze kreeg een vervelend en angstig voor gevoel. ‘Patrick... Wat wil je me vertellen?’

De verbinding kraakte door atmosferische storingen.

‘Ben je er nog, Patrick?’ Ze hoorde zijn stem. Hij zei iets, maar zijn stem werd onderbroken door ruis. ‘Ik kan je niet horen. Je stem wordt onderbroken... Patrick!’

Zijn woorden kwamen in stukjes door... in flarden. ‘Sara... ze zei... vertelde... jij... dreigde... belangrijk...’

‘Ik kan je niet horen! Hou maar op, dit heeft geen zin!’ Ze begon door de kamer te lopen, in de hoop dat ze hem beter kon ho-

ren als ze rondliep. Zijn stem was bijna onverstaanbaar door alle ruis. ‘Dit is hopeloos.’ Ze wilde net een einde aan dit zinloze gesprek maken toen zijn stem opeens luid en duidelijk te horen was.

‘Heb je me gehoord?’

‘Nee, ik heb er geen woord van verstaan. Er is te veel ruis op de lijn.’ Ze hoorde een bepaalde klank in zijn stem. Was het wanhoop? ‘Ik móét je dit vertellen voordat zij het doet. Luister...’

Toen gebeurde het. Een geluid zoals ze nooit eerder had gehoord: een keiharde mechanische klap die een luid geknars overstemde. Daarna... plotselinge stilte.

‘Patrick? Patrick! Zeg iets!’

Maar ze hoorde niets. De telefoon was met niets en niemand meer verbonden.

‘Patrick?’ fluisterde ze. Er kwam geen antwoord. Ze praatte alleen tegen zichzelf en de lege kamer.

## 2

### Januari 1947

‘Harry, doe niet zo raar en haal alles eraf. Alles!’ Tommy stond in haar bontjas in de hal. Ze trok hem zelden uit tegenwoordig, en al helemaal niet als ze van de ene naar de andere kamer liep. Nu ze hier op de koude stenen vloer naar boven stond te roepen wenste ze dat ze ook haar muts op had en haar mof droeg.

‘Goed dan, als jij het zegt.’ Haar zoon Harry stond op de overloop en haalde de guirlandes van klimop van de gebeeldhouwde eiken trapspijlen. De klimop was door de kou in huis iets ingedroogd, dus toen hij aan de lange takken trok, dwarrelden er allemaal stukjes tak en groen blad naar beneden.

‘Nee, niet gewoon trekken! Je moet ze voorzichtig tussen de spijlen uit halen. Doe het hem even voor, Antonia.’

Haar dochter, die twee jaar ouder was dan haar broertje en zichzelf nu ze bijna elf was al heel belangrijk vond, liep voor Harry uit naar beneden en haalde de dennenappels uit de klimop die ze daar op regelmatige afstand van elkaar in hadden gestoken. Tommy was bijzonder trots geweest op de dennenappels; ze leken berijpt doordat ze ze in lijm en daarna in zout hadden gedoopt, en ze hadden er een staart van gedraaid ijzerdraad aan vastgemaakt zodat ze in kransen en guirlandes gestoken konden worden. Enkele zonder staart lagen op de schoorsteenmantels of in een kom als versiering op een tafel. Maar dat was allemaal vóór kerst geweest, toen de opwindende tijd nog voor hen lag en de decoraties nog glinsterend

en magisch leken. Nu was dat allang voorbij, zodat de kerstversiering allang weggehaald had moeten zijn. De glinsterende ballen waren nu nog slechts verdroogde dennenappels die zodra ze verplaatst werden overal zout achterlieten.

‘Ik kan het hem niet voordoen,’ zei Antonia een beetje stijfjes. ‘Ik heb mijn handen vol. Waar zal ik deze neerleggen?’ Ze trok haar trui naar voren om te laten zien dat er allemaal dennenappels in lagen.

‘Bij de open haard in de salon. Dan verbranden we ze vanavond; dat is leuk, want het zout verandert de kleur van de vlammen.’ Ze keek omhoog naar Harry, die hard aan een sliert klimop trok. ‘Hou daarmee op, lomperik, straks gaat de trap stuk. Stel je voor hoe vreselijk het zou zijn als je iets kapotmaakt! Wacht, ik help je wel.’

Ze rende de trap op, terwijl Antonia stampend naar beneden in de richting van de salon liep en bleef staan om een paar stukjes hulst van de bovenkant van fotolijstjes te halen die ze over de trapleuning naar beneden gooide. De vloer daar lag al zo vol stukjes blad dat wat hulst ook niet meer uitmaakte. ‘Kijk, ik begin wel en dan kom jij achter me aan naar beneden.’

‘Antonia moet meteen terugkomen,’ gromde Harry. ‘Ik ga dit echt niet in mijn eentje doen.’

‘Dat doet ze wel,’ zei Tommy, ook al had ze het gevoel dat Antonia de kans had benut om ervandoor te gaan. Niemand had net zoveel zin om alles weg te halen als om alles op te hangen. ‘Kom op, we zijn zo klaar.’

Terwijl ze de klimop losmaakten, waardoor een heleboel droge takjes en blaadjes naar beneden vielen, vroeg Harry terloops: ‘Vond papa Kerstmis leuk?’

Tommy hield even op met wat ze aan het doen was. De kinderen praatten heel af en toe over Alec, maar ze kreeg altijd een schok als ze dat deden. Diezelfde inwendige dreun voelde ze als zijn naam werd genoemd, en dan had ze altijd even tijd nodig om te herstellen. ‘Ja, natuurlijk. Hij vond het heerlijk.’

‘Ik wilde dat ik me hem kon herinneren,’ zei Harry spijtig.

‘Dat weet ik, schat.’

‘Mama, mogen we straks alsjeblieft de foto’s bekijken?’

‘Natuurlijk.’

Dat was een soort ritueel dat ze soms uitvoerden. Dan haalde ze de stapels foto’s uit het oude koekblik en die bekeken ze dan samen, terwijl de kinderen honderden vragen stelden over hun vader terwijl zij weer naar dat gezicht keek: Alecs donkere ogen en zijn zwarte haar en snor. Daar was hij op hun trouwdag, lang en knap in uniform, terwijl ze naast hem stond, heel jong, bleek en met grote ogen, in een wolk van haar sluier en witte zijde. Er was zijn studioportret, waarop hij een filmster leek met zijn scherpe trekken, gladde huid en rechte donkere wenkbrauwen. En alle foto’s van de pasgeboren baby’s, vakanties, feestjes en feestdagen.

‘Vertel eens, mama,’ zeiden ze dan en dan moest ze hun de verhalen weer vertellen. Over hoe ze papa had leren kennen en met papa was getrouwd, dat ze Antonia en Harry kregen, en hoe gelukkig ze waren in hun kleine huis. Het enige verhaal dat ze niet wilden horen was het verhaal over papa’s dood. Voor hen moest hij leven, ook al was het maar even, hun vader, die fantastische held die ze nooit hadden gekend.

*En ze zullen hem ook nooit kennen.*

‘Na het eten pakken we de foto’s,’ beloofde ze hem. Dan had ze nog een paar uur de tijd om zich schrap te zetten voor die kwelling.

Ada Thornton kwam binnen, terwijl ze haar handen afdroogde aan de grote gestreepte schort die ze altijd over haar donkerbruine jurk droeg. ‘Lieve help, wat een rommel! Dit lijkt wel een bosbodem.’ Ze mompelde afkeurend. ‘Ik roep Thornton wel om dit op te ruimen. Je had het moeten zeggen, dan had hij het allemaal wel weggehaald.’

‘Ik weet zeker dat Thornton genoeg te doen heeft zonder dat hij kerstversiering moet opruimen,’ zei Tommy lachend. ‘We redden

ons wel, Ada. Wij doen het wel. Ik zal Antonia de bezem laten halen. Als we haar ooit terugzien.’ Ze wilde haar dochter roepen, maar wist ook dat dat geen zin had. Zelfs als Antonia haar kon horen zou ze gewoon doen alsof dat niet zo was. ‘We zijn trouwens toch bijna klaar. Waar had je me voor nodig?’

‘Ik kwam zeggen dat ik vandaag eerder weg moet, juffrouw.’

Tommy zou altijd ‘juffrouw’ zijn voor Ada, hoelang ze ook al getrouwd was. ‘En het is Clara’s vrije dag, dus het avondeten staat klaar bij het fornuis. U moet de aardappels om zeven uur in de oven zetten, en de groente om kwart voor acht op het vuur zetten.’

‘Dank je, Ada, ik red me vast wel,’ zei ze, terwijl ze een laatste stukje klimop losmaakte.

Ada keek nog steeds ongerust. Door Tommy’s eerdere pogingen wist ze maar al te goed dat Ada er moeite mee zou hebben om acht mensen te voeden, zeker nu Rogers vriend ook kwam eten. ‘Ik zou wel kunnen blijven als u dat liever hebt,’ zei Ada.

‘Doe niet zo raar, Ada. Ik red me wel, echt.’

‘Uitstekend, juffrouw. De slaapkamer voor de logé is helemaal klaar.’

‘Heeft Clara de open haard aangestoken? De radiator daar wordt nooit warm; misschien hangt hij te ver van de ketel.’ Tommy had geen idee waardoor een radiator kouder was dan hij zou moeten zijn, maar dit klonk logisch.

‘Dat heeft ze. En u moet niet vergeten de meneer zijn bonboekje te vragen.’

‘Natuurlijk vergeet ik dat niet. Ga nu maar naar huis.’

‘Uitstekend, juffrouw.’ Ada, gezet en met haar tenen naar buiten lopend, deed haar schort af. Ze trok haar enorme groene wollen jas aan en zette het bruine hoedje op dat ze daar altijd bij droeg.

Tommy probeerde zich te herinneren of Ada had verteld waar ze die dag naartoe ging. Misschien naar de dokter; ze gedroeg zich altijd een beetje alsof ze leed. Misschien werd haar reuma erger door de kou. *O ja, dat herinnert me eraan dat ik Thornton meer hout*

*moet laten hakken.* Nog iets wat gedaan moest worden. Ze moest altijd aan honderd en één dingen denken en had nooit pen en papier bij de hand om die op te schrijven. *Ik zou alles beter op orde moeten hebben.*

Nu keek Tommy naar wat ze aan het doen was; alle grote klimoptakken lagen op de vloer van de hal. ‘We hebben alleen de bezem nog nodig, dan kunnen we alles opvegen. Nu het zo droog is, is het prima aanmaakhout. Waar is die slome Antonia? En moet je mij zien, ik zit onder de troep.’ Met weinig succes veegde ze over de hulstblaadjes die in haar dikke bruine bontjas zaten, en riep toen zo hard ze kon: ‘Antonia! Wij hebben alles al gedaan. Antonia! Waar zit je, luie niksnut die je bent?’

Op dat moment zwaaide de voordeur open en kwam haar broer Roger binnen. Hij riep: ‘Wat een kabaal! Wat is er in vredesnaam aan de hand?’

Vlak achter hem liep nog iemand. De twee mannen leken op elkaar in hun donkere overjas met hoed, maar Roger was kleiner en zijn gezicht was bleker en dikker dan dat van zijn vriend.

‘Waarom kom je via de voordeur?’ vroeg Tommy boos, gegeneerd doordat ze haar hadden horen schreeuwen. ‘Doe de deur dicht, schiet op, zo tocht het vreselijk en het is hier al koud genoeg.’

‘Het leek me wel leuk om onze gast via de officiële weg binnen te laten,’ zei Roger. Hij keek naar de rommel op de vloer. ‘Maar ik zie dat je hebt besloten hier een soort boseffect te creëren.’ Hij keek zijn vriend aan en zei: ‘Sorry hoor, Fred.’

‘Ik heb er geen probleem mee,’ zei zijn vriend met een halve glimlach. ‘Ik hoef geen grootse entree, dat weet je.’

‘Nee, maar... Ach, laat ook maar, ik wilde dat je een goede indruk kreeg van de Gainsborough.’ Roger wees naar het schilderij dat aan de muur tegenover de voordeur hing, en de beide mannen keken omhoog. Tommy draaide zich ook om, al had ze de voorstelling al ontelbare keren gezien: een vrouw met een verdrietige blik en gevoelige donkere ogen stond onder een eik; ze droeg een